

ประโยค ป.ธ.๓
ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์
สอบวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

๑. ชิวหา มขุณฺโณ – ท่ามกลางลิ้น เป็นกรรมของอักษรอะไรบ้าง ๆ และอักษรเหล่านั้น เกิดในฐาน ไหน ๆ เรียกว่าอะไร ๆ
๑. ชิวหา มขุณฺโณ – ท่ามกลางลิ้น เป็นกรรมของอักษร ๘ ตัว คือ อี อี้, จ ฉ ช ฌ ญ, ย ๆ และอักษรเหล่านั้นเกิดที่เพดาน ๆ เรียกว่า ตาลุชา ๆ
๒. อาเทสสระสนธิ ในที่เช่นไร จึงแปลงสระเบื้องต้นได้ ๆ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๆ เอตมมงคลมุตตมฺ เป็นสนธิอะไร ๆ ตัดและต่ออย่างไร ๆ
๒. อาเทสสระสนธิ แปลงสระเบื้องต้นได้ในที่เช่นนี้ คือ
- ถ้า อี เอ หรือ อุ โอ อยู่หน้า มีสระอยู่เบื้องหลัง แปลง อี ตัวหน้าเป็น ย ถ้าพยัญชนะ ซ้อนกัน ๓ ตัว ลบพยัญชนะที่มีรูปเสมอกันเสียตัวหนึ่ง อุ. ว่า ปฎิสณฺจารวุตติ + อสส เป็น ปฎิสณฺจารวุตยสส, อคฺคิ + อคารํ เป็น อคฺยาคารํ,
- แปลง เอ ตัวหน้าเป็น ย อุ. ว่า เต + อสส เป็น ตยสส, เม + อยํ เป็น มยายํ, เต + อหํ เป็น ตยหา,
- แปลง อุ ตัวหน้า เป็น ว อุ. ว่า พหุ + อาพาโธ เป็น พหฺวาพาโธ, จกฺขุ + อาปาถํ เป็น จกฺขฺวาปาถํ,
- แปลง โอ ตัวหน้า เป็น ว อุ. ว่า อถโฆ + อสส เป็น อถขฺวสส ๆ
- เอตมมงคลมุตตมฺ** เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ
- ตัดเป็น **เอตํ + มงฺคลํ + อุตฺตมํ**
- ระหว่าง **เอตํ + มงฺคลํ** ถ้าพยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลัง มีนิคคหิตอยู่ข้างหน้า ให้แปลง นิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรคได้ คือ แปลง นิคคหิตที่ **เอตํ** เป็น **ม** ต่อเป็น **เอตมมงคลํ**
- ระหว่าง **เอตมมงคลํ + อุตฺตมํ** นิคคหิตอยู่หน้า ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น **ม** และ **ท** ในที่นี้แปลงนิคคหิตที่ **เอตมมงคลํ** เป็น **ม** ต่อเป็น **เอตมมงคลมุตตมํ**

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

- ก. คุณนามเช่นไร จัดเป็นอติวิเสส ฯ
- ข. **ภควโต** มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ
- ค. **ปุณณสังขยา** มีวิธีใช้อย่างไร ฯ
- ฌ. **ต ศัพท์** เป็นศัพท์นามชนิดไหน ฯ
- ง. **ทานิ** ปัจจัย ในอภัยยศัพท์ เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

- ก. คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากที่สุดหรือน้อยที่สุด เหมือนคำว่า ปณฺชิตตโม เป็นบัณฑิตที่สุด ปาปตโม เป็นบาปที่สุด จัดเป็น อติวิเสส ฯ
- ข. **ภควโต** ทำตัวอย่างนี้ คือ ศัพท์เดิมเป็น ภควนฺตุ เอา **นฺตุ** แห่ง **วณฺตุ** ปัจจัย กับ **ส** จตุตถ์และฉวิรูปัตติเป็น **โต** สำเร็จรูปเป็น **ภควโต** ฯ
- ค. **ปุณณสังขยา** มีวิธีใช้ดังนี้ คือ สำหรับนับนามนามที่เต็มในที่นั้นๆ คือ นับเป็นชั้นๆ เป็นต้นว่าที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า เหมือนคำพูดในภาษาของเราว่า บุตรชายคนที่ ๑ ของผู้มีชื่อไปเรียนหนังสืออยู่ในสำนักครูที่ ๒ พอถึงปีที่ ๓ ก็สอบไล่ได้ประโยคที่ ๔ ยังไม่ถึงชั้นที่ ๕ เป็นต้น ฯ
- ฌ. **ต ศัพท์** เป็นปुरुสศัพท์ ประถมบุรุษ และเป็นนิยมิวิเสสนศัพท์นาม ฯ
- ง. **ทานิ** ปัจจัยในอภัยยศัพท์ เป็นเครื่องหมายสัตตมิวิรูปัตติลงในกาล ฯ

๔. สกัมมชาตฺ กับ อกัมมชาตฺ ใช้ในวากอะไรได้บ้าง ฯ **ภิทฺ** ชาตฺ และ **มฺจ** ชาตฺ เป็นสกัมมชาตฺ หรือ เป็นอกัมมชาตฺ จงอธิบาย ฯ

๔. **สกัมมชาตฺ** ใช้ได้ใน ๔ วาก คือ กัตตฺวาก กัมมวาก เหตุกัตตฺวาก และเหตุกัมมวาก **อกัมมชาตฺ** ใช้ได้ใน ๓ วาก คือ กัตตฺวาก ภาววาก และเหตุกัตตฺวาก ฯ

ภิทฺ ชาตฺ และ **มฺจ** ชาตฺ เป็นได้ทั้งสกัมมชาตฺ และ อกัมมชาตฺ

ภิทฺ ชาตฺ ถ้างลงในหมวด **รฺธ** ชาตฺ เป็น**สกัมมชาตฺ** เรียกหากรรม แปลว่า ต่อย หรือ ทำลาย อ. สูโท ภาชนํ **ภินฺทติ** (พ่อครัว ย่อมทำลาย ซึ่งภาชนะ) ถ้างลงในหมวด **ทิว** ชาตฺ เป็น**อกัมมชาตฺ** ไม่เรียกหากรรม แปลว่า แแตก อ. ภาชนํ **ภิชฺชติ** (อ. ภาชนะ ย่อมแตก)

มฺจ ชาตฺ ถ้างลงในหมวด **รฺธ** ชาตฺ เป็น**สกัมมชาตฺ** เรียกหากรรม แปลว่า ปล่อย หรือ วาง อ. โคปาลो โคนํ **มฺจฺจติ** (อ.นายโคบาล ย่อมปล่อย ซึ่งโค) ถ้างลงในหมวด **ทิว** ชาตฺ เป็น **อกัมมชาตฺ** ไม่เรียกหากรรม แปลว่า หลุด หรือ พ้น อ. โคโน **มฺจฺจติ** (อ. โค ย่อมหลุด) ฯ

๕. กัตตุสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์ ประกอบ ฯ **ทุทโทโม** (อตตา), **มรณ** ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ
๕. กัตตุสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่า “ผู้” อุทาหรณ์ว่า กุมภ กโรตีติ **กุมภกาโร** ผู้ทำซึ่งหม้อ, เทตีติ **ทายโก** ผู้ให้, ถ้างลงในอรรถคือ **ตัสสึละ** แปลว่า “ผู้-โดยปกติ” อุทาหรณ์ว่า ฌมม วัตติ สึเลนาติ **ฌมมวาที** ผู้กล่าวซึ่งธรรมโดยปกติ, ปาปี กโรตี สึเลนาติ **ปาปกาโร** ผู้ทำซึ่งบาปโดยปกติ,

ถ้าเป็นสมาสรูป ตัสสึละสาธนะ แปลว่า “ผู้มีอัน – เป็นปกติ” อุทาหรณ์ว่า ฌมม จริตุ สึลมสสาติ ฌมมจาโร ผู้มีอันประพฤติซึ่งธรรมเป็นปกติ ปาปี กาทู สึลมสสาติ **ปาปกาโร** ผู้มีอันกระทำซึ่งบาปเป็นปกติ ฯ

ทุทโทโม (อตตา) ลง **ข** ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ
 วิ. ทุกเขน ทมียเตติ **ทุทโทโม** (อตตา)
มรณ ลง **ยุ** ปัจจัย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ
 วิ. มรณ มรณ หรือ มรยเต มรณ ฯ

๖. อะไรชื่อว่าทิกุสมาส ฯ ทิกุสมาส กับ วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาสต่างกันอย่างไร ฯ
 อนโตเคหปปเวสนิ เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ
๖. กัมมธารยสมาสมีสังขยาอยู่ข้างหน้าชื่อว่า **ทิกุสมาส** ฯ ต่างกันอย่างไร คือ

ทิกุสมาสเป็นสมาสที่มีสังขยาอยู่ข้างหน้า บทประธานอยู่ข้างหลัง
 อุทาหรณ์ว่า ตโย โลกา = ติโลกํ ปญจ อินทริยานิ = ปญจอินทริยํ เป็นต้น

ส่วน **วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส** เป็นสมาสที่มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่ข้างหลัง
 อุทาหรณ์ว่า มหนโต บุริโส = มหาบุริโส, นิล อูปปลํ = นิลูปปลํ เป็นต้น ฯ

อนโตเคหปปเวสนิ เป็น **ฉฎฐิตัพปริสสมาส** มี นิปาตบุพพกะ อพยยิภาวสมาส เป็นภายใน
 ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

นิปาต. อัพ. วิ. เคหสส อนโต อนโตเคห ฯ

ฉ. ตัพ. วิ. อนโตเคหสส ปเวสนิ อนโตเคหปปเวสนิ ฯ

๗. ตา ปัจจัย มีในตัทธิตไหนบ้าง ฯ และใช้ต่างกันอย่างไร ฯ **ทุกซี** (ชโน), **ปาสาทิก** (รูป), **ทวาทโสโม** (วคโค) ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ตา ปัจจัย มีใน ๒ ตั้ทิต คือ สมุหัต้ทิต และ ภาวัต้ทิต ๑
และใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ

ในสมุหัต้ทิต ใช้แทน สมุห ศัพท์ แปลว่า ประชุม อุทาหรณ์ว่า สหายานั สมุโห สหายตา
ประชุมแห่งสหาย ท. ชื่อ สหายตา ประชุมแห่งสหาย

ส่วนในภาวัต้ทิต ใช้แทน ภาว ศัพท์ แปลว่า ความเป็น อุทาหรณ์ว่า สหายสุส ภาโว
สหายตา ความเป็นแห่งสหาย ชื่อว่า สหายตา ความเป็นแห่งสหาย ๑

ทุกชี (ชโน) ลง อี ปัจจัย ใน ตั้สสัตถิต้ทิต

วิ. ทุกข์ อสส อตถิติ ทุกชี (ชโน)

ปาสาทิกั (รูป) ลง ฦก ปัจจัย ใน ตรรตยาทิต้ทิต

วิ. ปสาทั อahrtติ ปาสาทิกั (รูป)

ทวาทสโม (วคโค) ลง ม ปัจจัย ใน ปุรณต้ทิต

วิ. ทวาทสนนั ปุรโณ ทวาทสโม (วคโค) ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง